

BİRLİKTE YAŞAMA KÜLTÜRÜNÜN TEMELLERİ SEMAVİ DİNLERİN ORTAK HÜKÜMLERİ

Mehmet Faik Yılmaz^{1*}

¹*Yıldız teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlk Öğretim Bölümü Öğretim Üyesi*
Doç. Dr., İstanbul

**mfaikyilmaz@hotmail.com*

Özet: Bulduğumuz bu topraklarda yaşayan insanlar, farklı dinlerin ve kültürlerin etkisi altında gelişmiş olan bir medeniyetin mensuplarıdır. Bu sebeple bu topraklarda yaşayan insanların oluşturduğu kültür de aynı kaynaktan beslenmektedir. Biz bu tebliğimizde Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'ı Kerim'de yer alan ortak emir ve yasakları karşılaştırmalı olarak işleyeceğiz.

Kur'an-ı Kerim tüm insanlığa hitap eden İlahi bir kitap olması hasebiyle O'nun, önceki kitapları tamamlama ve tasdik etme özelliği de vardır. Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'ı Kerim aynı kaynaktan gelen kutsal kitaplardır. Ortak emir ve yasaklar ihtiva etmektedirler. Hz. Muhammed'in -aksine bir hüküm gelmediği müddetçendinden önceki peygamberlerin şeriatlerini aynen tatbik etmiş olması, bir tesadüf değildir. Kur'an'ı Kerim bu konuda Müslümanlara şöyle hitap eder. *"Allah size sınırlarını bildirmeyi ve sizi sizden evvel geçenlerin yollarına hidayet etmeyi ister."* Nisa 4/26. İslam, hiç şüphesiz, hakikat kime ait olursa olsun kabullenmekte beis görmeyecek olgunlukta bir düşünme tarzı önerir. *"Hikmet müminin yitiğidir. Onu nerede bulsa alır"* hadisi, bunun en güzel örneğidir. Kur'an'ı Kerim, kendinden önceki peygamberleri zikrettikten sonra Hz. Muhammed'e de şu şekilde hitapta bulunur: *"Onlar Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Öyleyse sen de onların gittikleri yola tabi ol"* Enam 6/90. Gerçekten Kuran'ı Kerim'in bir ayetinde bir peygamber veya bir hakim tarafından tebliğ edilmiş olan bir kaidenin, başka bir ayette, İslam cemaati için de bir vecibe olarak kabul edildiğini müşahede ederiz. *"Ey Ehli Kitap! Bizim ve sizin için aynı olan bir kelimeye gelin (ve birleşin). Allah'tan başka bir şeye tapmayalım..."* Al-i İmran 3/64 ayeti de hakikati yüceltmede farklı dinlerin bir asgari müşterek tespit ederek ortak bir davranış geliştirmesi amacına vurgu yapmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de ve Kitab-ı Mukaddes'te yer alan ortak emirlerden bazılarının yalnızca başlıklarını buraya alalım: Abdest, Gusül, Kadınlara Ait Haller, Kadınların Örtünmesi, Namaz, Zekât, Oruç, Hac, Kurban, Nikâh, Talak, Borçlanma, Faiz, Rüşvet, Hırsızlık, Yenmesi haram olan şeyler vb.

Anahtar Kelimeler: Semavi dinler, Kitab-ı Mukaddes, Kur'an-ı Kerim, Yahudilik, Hıristiyanlık, İslam.

1. GİRİŞ

Üzerinde bulunduğumuz bu topraklarda binlerce yıldan beri birlikte yaşayan insanlar, farklı dinlerin ve kültürlerin etkisi altında gelişmiş olan bir medeniyetin mensuplarıdır. Bu sebeple bu topraklarda yaşayan insanların oluşturduğu kültür de aynı kaynaktan beslenmektedir. Biz bu tebliğimizde Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'ı Kerim'de yer alan ortak emir ve yasakları karşılaştırmalı olarak işleyeceğiz.

Kur'an-ı Kerim tüm insanlığa hitap eden İlahi bir kitap olması hasebiyle O'nun, önceki kitapları tamamlama ve tasdik etme özelliğivardır: *"O, sana Kitab'ı hak ve kendisinden öncekileri doğrulayıcı olarak indirdi. O, daha önce Tevrat'ı ve İncil'i insanlar için birer hidayet olarak indirmişti. Furkan'ı da indirdi. Şüphesiz Allah'ın ayetlerini inkar edenler için şiddetli bir azap vardır. Allah, mutlak güç ve intikam sahibidir."* Al-i İmran 3/3-4.

Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'ı Kerim aynı kaynaktan gelen kutsal kitaplardır. Ortak emir ve yasaklar ihtiva etmektedirler. Hz. Muhammed'in -aksine bir hüküm gelmediği müddetçe- kendinden önceki peygamberlerin şeriatlarını aynen tatbik etmiş olması, bunun açık bir ifadesidir. Kur'an'ı Kerim bu konuda şöyle hitap eder: *"Allah, size (hükümlerini) açıklamak, size sizden öncekilerin yollarını göstermek ve töbelerinizi kabul etmek istiyor. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."* Nisa 4/26.

İslam, hakikat kime ait olursa olsun kabullenmekte beis görmeyecek olgunlukta bir düşünme tarzı önerir. *"Hikmet müminin yitiğidir. Onu nerede bulsa alır"* hadisi, bunun en güzel ifadesidir. Kur'an'ı Kerim, kendinden önceki peygamberleri zikrettikten sonra Hz. Muhammed'e de şu şekilde hitapta bulunur: *"İşte o peygamberler, Allah'ın hidayet ettiği / doğru yola ilettiği kimse-lerdir. Öyleyse sen de onların gittikleri yola tabi ol! De ki: Bu tebliğime karşı sizden bir ücret istemiyorum. O Kur'an bütün alemler için ancak bir uyarıdır."* Enam 6/90.

Gerçekten Kuran'ı Kerim'in bir ayetinde bir peygamber veya bir hakim tarafından tebliğ edilmiş olan bir kaidenin, başka bir ayette, İslam cemaati için de bir vecibe olarak kabul edildiğine tanık oluruz: *"Ey Ehli Kitap! Bizimle sizin aranızda ortak olan bir kelimeye gelin. Yalnız Allah'a ibadet edelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilah edinmesin! Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, deyin ki: Şahit olun, biz Müslümanlarız."* Al-i İmran 3/64 ayeti de hakikati yüceltmede farklı dinlerin bir asgari müşterek tespit ederek ortak bir davranış geliştirmesi amacına vurgu yapmaktadır. Farklı kültür ve medeniyetler arasındaki dini, tarihi ve siyasi farklılıklar, çatışmanın zemini olmamalı, onları bir araya getiren, birbirlerine yaklaştıran araçlar olmalıdır.

Kur'an-ı Kerim'de ve Kitab-ı Mukaddes'te yer alan ortak emirlerden bazılarının yalnızca başlıklarını buraya alalım: Abdest, Gusül, Kadınlara Ait Haller, Kadınların Örtünmesi, Namaz, Zekât, Oruç, Hac, Kurban, Nikâh, Talak, Borçlanma. Yasaklanan şeyler ise; Faiz, Rüşvet, Hırsızlık, Yenmesi haram olan şeyler vb.

2. KUR'AN-I KERİM'İN ÖNCEKİ KİTAPLARA YAPTIĞI GÖNDERMELER

"O, sana Kitab'ı hak ve kendisinden öncekileri doğrulayıcı olarak indirdi. O, daha önce Tevrat'ı ve İncil'i insanlar için birer hidayet olarak indirmişti. Furkan'ı da indirdi. Şüphesiz Allah'ın ayetlerini inkar edenler için şiddetli bir azap vardır. Allah, mutlak güç ve intikam sahibidir." Al-i İmran 3/3-4. Bu ayete bakıldığında Kur'an'ın şu özellikleri göze çarpmaktadır: 1. Onun hak yani gerçek olduğu, 2. Kendinden önceki kitapları doğrulayıcı olduğu, 3. Kur'an'ın da Tevrat ve İncil gibi insanlara yol gösterici olduğu. Bu üç özellik diğer semavi kitaplar için de geçerlidir. Ancak önceki kitaplar zamanla birinci özelliklerini kısmen kaybetmişler; bu nedenle de gerçeğin insanlara tüm çıplaklığıyla yeniden gösterilebilmesi için İlahi mesaj, Kur'an adıyla tekrar tarih sahnesine çıkmıştır. Bu gerçeği biz Kur'an'ın birçok yerinde görmekteyiz. Özellikle şu aşağıdaki altı ayetlik pasaj, her üç kitabı ve onların tabilerini hiçbir ayırım yapmadan, tam bir objektiflikle kitaplarındaki emir ve yasaklara uymaya çağırılmaktadır:

Şüphesiz Tevrat'ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır. (Allah'a) teslim olmuş nebilere, onunla *Yahudilere* hüküm verirlerdi. Kendilerini Rabb'e adanmış kimseler ile âlimler de öylece hükmederlerdi. Çünkü bunlar Allah'ın kitabını korumakla görevlendirilmişlerdi. Onlar Tevrat'ın hak olduğuna da şahit idiler. Şu hâlde, siz de insanlardan korkmayın, benden korkun ve âyetlerimi az bir karşılığa değişmeyin. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir. Onda (Tevrat'ta) üzerlerine şunu da yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş kısas edilir. Yaralar da kısasa tabidir. Kim de bu hakkını bağışlar, sadakasına sayarsa o, kendisi için keffaret olur. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, zalimlerin ta kendileridir.¹ *O peygamberlerin izleri üzere Meryem oğlu İsa'yı, önündeki Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gönderdik. Ona, içerisinde hidayet ve nur bulunan, önündeki Tevrat'ı doğrulayan, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için doğru yola iletici ve bir öğüt olarak İncil'i verdik. İncil ehli Allah'ın onda indirdiği ile hükmetsin. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, fasıkların ta kendileridir.*²

¹ Maide 5/44-45.

² Maide 5/46-47.

(Ey Muhammed!) Sana da o Kitab'ı (Kur'an'ı) hak, önündeki kitapları doğrulayıcı, onları gözetici olarak indirdik. Artık, Allah'ın indirdiği ile aralarında hükmet ve sana gelen haktan ayrılıp da onların arzularına uyma. Sizden her biriniz için bir şeriat ve bir yol koyduk. Eğer Allah dileseydi, elbette sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat verdiği şeylerde sizi imtihan etmek için ümmetlere ayırdı. Öyle ise iyiliklerde yarışın. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O zaman anlaşmazlığa düşmüş olduğunuz şeyleri size bildirecektir. Aralarında, Allah'ın indirdiği ile hükmet. Onların arzularına uyma ve Allah'ın sana indirdiğinin bir kısmından (Kur'an'ın bazı hükümlerinden) seni şaşkınlıklarından sakın. Eğer yüz çevirirlerse, bil ki şüphesiz Allah, bazı günahları sebebiyle onları bir musibete çarptırmak istiyor. İnsanlardan birçoğu muhakkak ki yoldan çıkmışlardır.³

İlk iki ayette (Maide 5/44-45) Tevrat'taki hükümleri uygulamakla yükümlü olanlara ne yapmaları gerektiği açıkça bildirilmektedir. İkinci iki ayetlik bölümde (Maide 5/46-47) de İncil'e inananlara benzer uyarı yapılmaktadır. Üçünü iki ayetlik kısımda (Maide 5/48-49) ise, ilk iki gruba nasıl hitap edilmişse, aynı üslup ve ifade ile onların da Kur'an'daki hükümlere olduğu gibi uymaları gerektiği hatırlatılmıştır. Bu ifadeler bize semavi kitapların aynı kaynaktan geldiğini ve getirdikleri mesajların evrensel bir değer taşıdığını göstermektedir. Maide Suresi son inen surelerden olduğu için, deyim yerindeyse, Kutsal Kitaplarla ilgili son noktayı koymaktadır. O da, her üç dine tabi olanların kitaplarındaki hükümlere sınıksız sarılmaları, kişisel arzu ve isteklerine değil, Kitabın istediklerine harfiyen uymaları gerektiğidir.

Kur'an-ı Kerim'in kendisinden önceki Kitaplara yaptığı göndermelere en çarpıcı örnek, oruç ibadetinin farz kılınışının açıklandığı şu ayettir: "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı."⁴Bu da bize Kur'an'daki hükümlerin nev zuhur şeyler olmadığını göstermektedir. Hz. İsa'nın (a.s.) doğumunun anlatıldığı Meryem suresinde onun ağzından şöyle buyrulmaktadır: *Bebek şöyle konuştu: "Şüphesiz ben Allah'ın kuluym. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti. Beni anama saygılı kıldı. Beni azgın bir zorba kılmadı."*⁵Bu ayetlerde Hz. İsa'nın, Allah'ın kulu ve peygamberi olduğu, namaz ve zekatla yükümlü olduğu, bu inanç ve ibadetlerin yanında, ahlaki olarak da annesine saygılı olması, zorbalık yapmaması gerektiği bize bildirilmektedir. Bu kısa

³ Maide 5/48-49.

⁴ Bakara 2/183.

⁵ Meryem 19/30-32.

pasajda bütün dinlerin gerçekleştirmeyi amaçladıkları itikat, ibadet ve ahlak gibi temel unsurlar bir arada verilmiştir. Bütün bunlar semavi dinlerin gerek kaynak olarak gerek içerik olarak gerekse amaç olarak aynı yönde hareket ettiklerini açık bir şekilde göstermektedir.

3. KUR'AN-I KERİM VE KİTAB-I MUKADDES'TE YER ALAN ORTAK EMİR VE YASAKLAR

Kur'an-ı Kerim'de ve Kitab-ı Mukaddes'te yer alan ortak emir ve yasaklardan uzun uzadıya bahsetmek, bir tebliğ hacmi için mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle yalnızca bazılarının başlıkları buraya alınıp birer örnek verilecektir:

4. İBADETLERLE İLGİLİ ORTAK HÜKÜMLER:

Abdest: Abdestle ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: "*Ey İnananlar! Namaza kalktığınızda yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi, -başlarınızı mesh edip- topuk kemiklerine kadar ayaklarınızı yıkayın. ...su bulamamışsanız temiz bir toprakla teyemmüm edin, yüzlerinizi, ellerinizi onunla mesh edin...*"⁶İslamiyet'ten önce, gerek Yahudilik ve Hıristiyanlık, gerekse eski Mısır, Mezopotamya, Yunan, Roma ve Uzakdoğu dinlerinde, genellikle ayine bağlı ve sembolik yönleri ağır basan abdest benzeri bazı temizlik çeşitleri görülmektedir. Kitab-ı Mukaddes'te bu hüküm Kur'an-ı Kerim'de olduğu kadar net değildir. Abdest Romalıların, Yunanlıların, Yahudilerin ve doğu dinlerinin hepsinde gereklidir. *Yeruşalim, bütün Yahudiye ve Şeria yöresinin halkı ona geliyor, günahlarını itiraf ediyor, onun tarafından Şeria Irmağı'nda vaftiz ediliyordu...*"⁷ "*Gerçi ben sizi töbe için suyla vaftiz ediyorum, ama benden sonra gelen benden daha güçlüdür. Ben O'nun çıkarlarını çıkarmaya bile layık değilim. O sizi Kutsal Ruh'la ve ateşle vaftiz edecek.*"⁸

Gusül: Kur'an'da "*...Eğer cünüp iseniz iyice temizlenin...*"⁹buyrularak cünüplük halinden kurtulmak için guslün gerekliliği bildirilmiştir. Bu konuda Kuran'ı Kerim'de iki ayet mevcut olup bu ayetlerin tam metni şöyledir: "*...Eğer cünüpseniz yıkayıp temizlenin; şayet hasta veya yolculukta iseniz veya ayakyolundan gelmişseniz yahut kadınlara yaklaşmışsanız ve su bulamamışsanız temiz bir toprağa*

⁶ Maide 5/6.

⁷ Matta 3/5-7.

⁸ Matta 3/11.

⁹ Maide 5/6.

teyemmüm edin, yüzlerinizi, ellerinizi onunla mesh edin. Allah sizi zorlamak istemez, Allah sizi arıtıp üzerinize olan nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz.”¹⁰ “Ey İnananlar! Sarhoşken, ne dediğinizi bilene kadar, cünüpken, yolcu olan müstesna gusledene kadar namaza yaklaşmayın...”¹¹Yahudilikte gusül kavramı yeterince açık değildir. Kadınlar adet (niddah) dönemi boyunca kirli kabul edilmişlerse deEski Ahit’te bu durumdaki kadınlar için gusle benzeyen bir arınma vasıtası belirtilmemiştir. Fakat cinsî münasebette bulunan erkek ve kadının “Eğer bir adamdan meni akarsa, bedeninin tümünü yıkayacak ve akşama kadar kirli sayılacaktır. Üzerine meni bulaşan her giysi ya da deri eşya yıkanacak akşama kadar kirli sayılacaktır. Bir adam kadınla cinsel ilişkide bulunurken menisi akarsa, ikisi de yıkanacak ve akşama kadar kirli sayılacaklardır..”¹² Ayeti gereği su ile yıkanması istenmiştir. Hıristiyanlıkta vaftiz müessesesi bulunmakla birlikte İslam’daki gusül kavramına tekabül eden herhangi bir uygulama görülmemektedir.

Kadınlara ait haller: Bu konuda Kur’an-ı Kerim’de bulunan ayet şu şekilde gelmektedir:“Sana, kadınların adet hali hakkında da sorarlar, de ki: ‘O bir ezadır (rahatsızlıktır).’ Aybaşı halinde iken kadınlardan el çekin, temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman, Allah’ın size buyurduğu yoldan yaklaşın. Şüphesiz Allah töbe edenleri ve temizlenenleri sever.”¹³Hayzın dinî yönüyle ilgili en ayrıntılı uygulamaları geliştiren Yahudilikte hayız gören kadın ‘niddah’ (ayrılan) adıyla anılır. “İsrail halkına de ki, ‘Bir kadın hamile kalıp erkek çocuk doğurursa, adet gördüğü günlerde olduğu gibi yedi gün kirli sayılacaktır.’¹⁴ “Kadın kanamasından paklanmak için otuz üç gün bekleyecek. Pak sayılması için geçmesi gereken bu günler doluncaya dek kutsal bir şeye dokunmayacak, tapınağa girmeyecek. Ancak, kız çocuk doğurursa, adet gördüğü günler gibi iki hafta kirli sayılacaktır. Kanamasından paklanmak için altmış altı gün bekleyecektir.”¹⁵

Kadınların örtünmesi(tesettür):Kur’an-ı Kerim örtünmesi gereken yerlere ayıp (çirkin) yerler deyiş, bunları örtecek elbisenin Allah (c.c.) tarafından verildiğini şöyle açıklamıştır:“Ey Âdemoğulları! Size ayıp yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise yarattık. Takoa elbisesi... İşte o daha hayırlıdır. Bunlar Allah’ın ayetlerindedir. Belki düşünüp öğüt alırlar. Ey Âdemoğulları! Şeytan, ana-babanızı, ayıp yerlerini kendilerine

¹⁰ Maide 5/6.

¹¹ Nisa 4/43.

¹² Levililer 15/16.

¹³ Bakara 2/222.

¹⁴ Levililer 12/2.

¹⁵ Levililer 12/4-5.

göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de aldatmasın. Çünkü o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, inanmayanların dostları kıldık.”¹⁶ Tevrat’ta yer alan şu ayetler örtünmenin Yahudi kadınlarına farz kılındığını ve o dönemdeki kadınların da bunun gereğini yerine getirdiklerini göstermektedir. Yahudi kadınları bu maksatla yüzlerinin bir kısmını örten peçe, baş kısmını örten sargı, tülbent ve pelerin kullanmışlardır: “Rebeka İshak’ı görünce deveden indi. İbrahim’in uşağına, ‘Tarladan bizi karşılamaya gelen şu adam kim?’ diye sordu. Uşak, ‘Efendim’ diye karşılık verdi. Rebeka peçesini alıp yüzünü örttü.”¹⁷ “Kadının üzerinde erkek esvabı olmayacak ve erkek kadın esvabı giymeyecek; çünkü bu şeyleri yapan herkes Allah’ın, Rabbin mekruhudur.”¹⁸

Namaz ve Zekat: Her ne kadar şekil itibariyle değişmiş olsa da namaz öz olarak tüm ilahi dinlerde mevcuttur. “Musa ve kardeşine (şöyle) vahyettik: ‘Mısır’da kavminiz için evler hazırlayın, evlerinizi namaz kılınan yerler yapın ve namazı dosdoğru kılın. Müminleri de müjdele.”¹⁹ “Dediler ki: Ey Şuayb, senin namazın mı atalarımızın taptığı şeyleri bırakmamızı ya da mallarımız konusunda dilediğimiz gibi davranmaktan vazgeçmemizi emretmektedir. Çünkü sen, gerçekte yumuşak huylu, akli başında (Reşit bir adam) sın.”²⁰ Namaz ve zekât bütün semavî dinlerin temel noktalarından birini oluşturmuştur. Diğer bütün peygamberler gibi İsrail oğullarına gelen peygamberler de bunları emretmiş, fakat Yahudiler bunları unutmaya yüz tutmuşlardı. Namazı cemaatle ikame etmeyi terk etmişler ve çoğu tek başına kılmaya bile başlamıştı. Zekât vermek yerine faiz almaya başlamışlardı. Kitab-ı Mukaddes’in birçok ayetinde namaz daha çok ‘secde’ anlamında yüce ve yegane yaratıcı olan Allah’a kulluk yapma; her zaman Allah’ın hükümlerine öncelik verme; Rab olan, rızık veren, terbiye eden, yerin ve göğün hakimi olan; hükümranlığı elinde bulunduran Allah’a tapma anlamında kullanılmıştır: “Tanrınız Rab’den korkacaksınız; O’na kulluk edecek ve O’nun adıyla ant içeceksiniz. Başka ilahların, çevrenizdeki ulusların taptığı hiçbir ilahın ardınca gitmeyeceksiniz.”²¹ “Sakinin, ayartılıp yoldan çıkmayasınız; başka ilahlara tapmayasınız, önlerinde eğilmeyesiniz.”²²

¹⁶ A’raf 7/26-27.

¹⁷ Tekvin 24/64-65.

¹⁸ Tesniye 22/5.

¹⁹ Yunus 10/87.

²⁰ Hud 11/87. Daha geniş bilgi için bkz.: İbrahim 14/37, 40; Meryem 19/31, 55; Taha 20/14; Enbiya 21/72-73; Lokman 31/17.

²¹ Tesniye 6/13-14.

²² Tesniye 11/16. Bu konuda bkz.: Tesniye 13/4-18, 17/2-7; I. Samuel 7/3; Nehemya 9/6; Mezmurlar 86/9-10, 72/11, 95/6.

Oruç: “Ey İnananlar! Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah’a karşı gelmekten sakınasınız diye, size de farz kılındı...”²³Buayetten hareketle anlaşılıyor ki oruç, Müslümanlara farz kılındığı gibi diğer ilahi din mensuplarına da farz kılınmıştır. Yahudilerde oruç ibadetinin var olduğu şu ayetlerle sabittir: “Bütün İsraililer, bütün halk çekilip Beytel’e döndü. Orada, Rabbin önünde durup ağladılar, o gün akşama dek oruç tuttular. Rabbe yakmalık sunular ve esenlik sunularını sundular.”²⁴ “Kılıçtan geçirilen Saul, oğlu Yonatan ve Rabbin halkı olan İsraililer için akşama dek yas tutup ağladılar, oruç tuttular.”²⁵ “Davut çocuk için Tanrı’ya yalvarıp oruç tuttu; evine gidip gecelerini yerde yatarak geçirdi.”²⁶

Hac: “Orada apaçık deliller vardır, İbrahim’in makamı vardır. Kim oraya girerse, güvenlik içinde olur. Oraya yol bulabilen insana Allah için Kâbe’yi haccetmesi gereklidir. Kim inkâr ederse, bilsin ki; doğrusu Allah âlemlerden müstağnidir.”²⁷ “İnsanları hacca çağır, yürüyerek veya binekler üzerinde uzak yollardan sana gelsinler. Ta ki kendi menfaatlerine şahit olsunlar; Allah’ın onlara rızık olarak verdiği hayvanları belli günlerde kurban ederken O’nun adını ansınlar. Siz de bunlardan yiyecek, çaresiz kalmış yoksulu da doyurun.”²⁸ “Her ümmet için, Allah’ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanların üzerlerine O’nun adını anarak kurban kesmeyi meşru kıldık. Sizin Tanrınız tek bir Tanrı’dır, O’na teslim olun.”²⁹Tevrat, bütün Yahudi erkeklerini yılda üç defa Kudüs’te Yahve’nin huzurunda bulunmaya şu ayetlerle mecbur etmiştir: “Yılda üç kez bana bayram yapacaksınız.”³⁰ “Bütün erkekleriniz yılda üç kez ben Egemen Rabbin huzuruna çıkacaklar.”³¹ “Bütün erkekleriniz yılda üç kez İsrail’in Tanrısı ben Egemen Rabbin huzuruna çıkacaklar.”³²

Kurban: Kur’an-ı Kerim’e göre kurban ancak -şu ayette ifade edildiği şekliyle- Allah adına ve O’nun adı anılarak kesildiğinde meşru olur: “Her ümmet için, Allah’ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanların üzerlerine O’nun adını

²³ Bakara 2/183-185.

²⁴ Hakimler 20/26.

²⁵ II. Samuel 1/12.

²⁶ II. Samuel 12/16. Ayrıca bkz.: II. Samuel 12/23; Ezra 8/23, Nehemya 1/4; Ester 4/3; Yoel 1/14, 2/12-13, 2/15; Zekerya 7/5-6, 8/19.

²⁷ Al-i İmran 3/97.

²⁸ Hac 22/27-28.

²⁹ Hac 22/34.

³⁰ Çıkış 23/14.

³¹ Çıkış 23/17.

³² Çıkış 34/23.

anarak kurban kesmeyi meşru kıldık.”³³Kutsal Kitap’ta ise şu emirler vardır:“Nuh Rabbe bir sunak yaptı. Orada bütün temiz sayılan hayvanlarla kuşlardan yakmalık sunular sundu.”³⁴ “Avram çadırını söktü, gidip Hebron’daki Mamre meşeliğine yerleşti. Orada RAB’ be bir sunak yaptı.”³⁵ “RAB, ‘Bana bir düve, bir keçi, bir de koç getir’ dedi, ‘Hepsi üçer yaşında olsun. Bir de kumruyla güvercin yavrusu getir.’ Avram hepsini getirdi, ortadan kesip parçaları birbirine karşı dizdi. Yalnız kuşları kesmedi. Leşlerin üzerine konan yırtıcı kuşları kovdu.”³⁶ “İshak orada bir sunak yaparak Rabbe yakardı. Çadırını oraya kurdu. Köleleri de orada bir kuyu kazdı.”³⁷

5. MUAMELATLA İLGİLİ ORTAK HÜKÜMLER:

Nikâh: “İçinizdeki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allah onları lütfü ile zenginleştirir. Allah lütfü bol olandır, bilendir.”³⁸“Musa Reuel’in yanında kalmayı kabul etti. Reuel de kızı Sippora’yı onunla evlendirdi.”³⁹

Talak: “Boşanma iki defadır. Ya iyilikle tutma ya da iyilik yaparak bırakmadır. Bunlar Allah’ın yasalarıdır, onları bozmayın. Allah’ın yasalarını bozanlar ancak zalimlerdir. Bundan sonra kadını (üçüncü kez) boşarsa, kadın başka birisiyle evlenmedikçe bir daha kendisine helal olmaz. Eğer ikinci koca da onu boşarsa, Allah’ın yasalarını koruyacaklarını sanırlarsa eski karı kocanın birbirlerine dönmelerine bir engel yoktur. Bunlar, bilen kimseler için Allah’ın açıkladığı yasalardır. Kadınları boşadığınızda, müddetleri sona ererken, onları güzellikle tutun, ya da güzellikle bırakın, haklarına tecavüz etmek için onlara zararlı olacak şekilde tutmayın; böyle yapan şüphesiz kendisine yazık etmiş olur...”⁴⁰Kitab-ı Mukaddes’te ise boşanmayla ilgili şu hükümler yer alır: “İsrail’in Tanrısı RAB, ‘Ben boşanmadan nefret ederim.’ diyor, ‘Giysisinin üstüne bir de zorbalığı kuşanan kişiden de nefret ederim.’ Böyle diyor, her şeye egemen RAB. Bunun için kendinize dikkat edin ve ihanet etmeyin.”⁴¹

³³ Hac 22/34.

³⁴ Tekvin 8/20.

³⁵ Tekvin 13/18.

³⁶ Tekvin 15/9-11.

³⁷ Tekvin 26/25.

³⁸ Nur 24/32.

³⁹ Çıkış 2/21.

⁴⁰ Bakara 2/229-231.

⁴¹ Malaki 2/16.

Borçlanma: “Ey İnananlar! Birbirinize belirli bir süre için borçlandığınız zaman onu yazınız. İcinizden bir kâtip doğru olarak yazsın. Kâtip onu Allah’ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan çekinmesin, yazsın. Borçlu olan da yazdırsın, Rabbi olan Allah’tan sakınsın, ondan bir şey eksiltmesin. Eğer borçlu, aptal veya aciz, ya da yazdıramayacak durumda ise, velisi, doğru olarak yazdırsın...”⁴²Kitab-ı Mukaddes’e göre borcunu ödemeye gücü olmayan kişinin borcunu bağışlamak esastır. Bu yapılmadığı takdirde “Halkıma, aranızda yaşayan bir yoksula ödünç para verirseniz, ona tefeci gibi davranmayacaksınız. Üzerine faiz eklemeyeceksiniz.”⁴³

6. KUR’AN VE KUTSAL KİTAPLARDAKİ YASAKLARDAN ÖRNEKLER

Faiz: Bakara suresinin 275-279. Ayetlerinde şöyle buyrulmuştur:“Faiz yiyen kimseler (kabirlerinden) tıpkı şeytan çarpmış kimseler gibi çarpılmış olarak kalkarlar. Onların bu hali, ‘Alışveriş de faiz gibidir,’ demelerindedir. Oysaki Allah alışverişi helal, faizi haram kılmıştır. Bundan sonra kime rabbinden bir öğüt gelir de faizden vazgeçerse geçmişte olan kendisininindir ve işi Allah’a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse, işte onlar cehennemliktir, orada devamlı kalırlar.”⁴⁴Kitab-ı Mukaddes’te geçen şu ayetlerle de faiz yasaklanmıştır:“Halkıma, aranızda yaşayan bir yoksula ödünç para verirseniz, ona tefeci gibi davranmayacaksınız. Üzerine faiz eklemeyeceksiniz.”⁴⁵“Ondan faiz ve kar alma. Tanrından kork ki, kardeşin yanında yaşamını sürdürebilsin. Ona faizle para vermeyeceksin. Ödünç verdiğin yiyecekten kar almayacaksın.”⁴⁶ “Parasını faize vermez, Suçsuzla karşı rüşvet almaz. Böyle yaşayan asla sarsılmayacak.”⁴⁷

Rüşvet:Kur’an-ı Kerim’dekonuyla ilgiliayetteşöylebuyrulmaktadır:“Aranızda mallarınızı haksızlıkla yemeyin. Bildiğiniz halde günaha girerek insanların mallarından bir kısmını yemek için onu hâkimlere aktarmayın.”⁴⁸“Rüşvet almayacaksınız. Çünkü rüşvet göreni kör eder, haklıyı haksız çıkarır.”⁴⁹“Yargılarken haksızlık yapmayacak, kimseyi kayırmayacaksınız. Rüşvet almayacaksınız. Çünkü rüşvet bilge kişinin gözlerini kör eder.”⁵⁰

⁴² Bakara 2/282-283.

⁴³ Çıkış 22/25.

⁴⁴ Bakara 2/275.

⁴⁵ Çıkış 22/25.

⁴⁶ Levililer 25/36-37.

⁴⁷ Mezmurlar 15/5.

⁴⁸ Bakara 2/188.

⁴⁹ Çıkış 23/8.

⁵⁰ Tesniye 16/19.

Hırsızlık: *“Hırsızlık yapan erkek ve kadının yaptıklarına karşılık bir ceza ve Allah’tan bir ibret olmak üzere ellerini kesin. Allah izzet ve hikmet sahibidir. Kim bu zulmünden sonra töbe eder ve durumunu düzeltirse şüphesiz Allah onun töbesini kabul eder. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”⁵¹ “Çalmayacaksınız. Hile yapmayacaksınız. Birbirinize yalan söylemeyeceksiniz.”⁵² “Komşuna haksızlık etmeyecek, onu soymayacaksınız. İşçinin alacağını sabaha bırakmayacaksınız.”⁵³ “Çalmayacaksınız.”⁵⁴*

Yenmesi haram olan şeyler: *“Leş, kan, domuz eti, Allah’tan başkası adına kesilenler, -canları çıkmadan önce kesmemişseniz, boğulmuş, bir yerine vurularak öldürülmüş, düşüp yuvarlanmış, başka bir hayvan tarafından sürülmüş, yirtıcı hayvan tarafından yenmiş olanları- dikili taşlar üzerine boğazlananlar ile fal oklarıyla kismet aramanız size haram kılındı. Bunlar fasıklıktır. Bugün, inkâr edenler sizi dininizden etmekten umutlarını kesmişlerdir, onlardan korkmayın. Benden korkun. Bugün, size dininizi bütünledim, üzerinize olan nimetimi tamamladım, din olarak sizin için İslam’ı seçtim. Açlıktan darda kalan, günaha kaymaksızın yiyebilir. Doğrusu Allah Bağışlayandır, merhametli olandır.”⁵⁵*

“Yerli olsun, yabancı olsun ölü bulduğu ya da yabani hayvanların parçaladığı bir hayvanın leşini yiyen herkes giysilerini yıkayacak, kendisi de yıkanacak, akşama kadar kirli sayılacaktır. Ancak bundan sonra temiz sayılacaktır. Eğer giysilerini yıkamaz ve yıkanmazsa suçunun cezasını çekecektir.”⁵⁶ “Domuz çatal ve yarık tırnaklıdır, ama geviş getirmez. Sizin için kirli sayılır. Bu hayvanların etini yemeyecek, leşine dokunmayacaksınız, sizin için kirlidir.”⁵⁷ “Domuz çatal tırnaklıdır, ama geviş getirmez. Sizin için kirli sayılır. Bu hayvanların etini yemeyecek, leşine dokunmayacaksınız.”⁵⁸

7. SONUÇ

Bu tebliğde örnek olarak ele alıp incelenen ortak hükümler gösteriyor ki, binlerce yıldan beri birlikte yaşayan insanların birleştiği noktalar, ayrıldıkları hususlardan çok fazladır. Aynı Rabbe el açıp, aynı Cenneti arzulayıp, aynı

⁵¹ Maide 5/38-39.

⁵² Levililer 19/11.

⁵³ Levililer 19/13.

⁵⁴ Tesniye 5/19.

⁵⁵ Maide 5/3. Ayrıca bkz.: Nahl 16/115.

⁵⁶ Levililer 17/15-16.

⁵⁷ Levililer 11/7-8.

⁵⁸ Tesniye 14/8.

ateşten korkmaktadırlar. Cennet herkes için güzel, Cehennem herkese korkunç gelmektedir. Hepimiz Habil'e üzülür, hep birlikte Kabil'e diş bileriz; çünkü hepimiz Adem'in çocuklarıyız. Adem ise topraktan, yerin yüzünden alınmış. Ortak emirleri farklı uygularız ama, aynı ecri bekleriz; çünkü niyetimiz aynı. Hz. Yusuf'un kuyuya atılmasına babası Hz. Yakup'la beraber ağlar, Mısır'a sultan olmasına hep birlikte seviniriz. Hz. Musa'yı Nil'e bırakan anesiyle birlikte çarpar yüreğimiz, kız kardeşiyle beraber gizlice takip ederiz sepeti suyun nereye götürdüğünü. Çünkü hepimiz aynı Tanrı'nın yarattığı çocuklarız...